

toxmes, het Rhein. Wrtb. een *Schneidmesser mit zwei Griffen* (VII 1595). Het *Schroppmetz* van Porselen en het *Schrappmetz* van Heinsberg staan hier los van, want zij sluiten aan bij het zuidelijke schrapmes en zijn dus te zien in connectie met de Franse klomperij. Omdat er in de Achterhoek (vgl. V a k t a a l) en in het stroomgebied van de Berkel, even verder naar het noorden toe, een zone is waar het trekmes nooit is gebruikt in de klompenmakerij — ik heb door een onderzoek ter plaatse zekerheid in dezen kunnen krijgen; men zie de vragenlijsten uit G 221, 248, 250 en 257 die ik zelf invulde — moet men het noordoostelijke trekmes volkomen los zien van het zuidelijke schrapmes. Zonder enig contact met Frankrijk heeft dit gebied in afwachting van het paalmes toch vanuit andere beroepen het mes aangetrokken, zoals verderop Duitsland in de Schnitzbank in de klompenmakerij is ingevoerd. Het oostelijke trekmes lijkt mij wel later de concurrentie van het fijnmes ondergaan te hebben; in Haaksbergen (G 257) had men het trekmes wel gebruikt, zei men, maar toen het getoond zou worden bleek het een fijnmes te zijn met één handvat.

Hoe hebben we nu de verhouding tussen het scheermes-achtige mes (krt. 11—12) en het trekmes te waarden? Het komt mij voor dat dit tweetal het oudste duo in de klomperij is, beide eens de functionele voorgangers van het paalmes. Het is lastig vast te stellen welk van beide het oudste zal zijn. Wellicht zullen hun verspreidingsgebieden vóór de invoering van hun opvolger geheel door elkaar gelopen hebben.

Ten dele is die situatie vandaag nog waar te nemen in het verschijnsel dat de klompen in zeer ver uiteengelegen plaatsen nog met een scheermes-achtig mes worden geschraapt: C 35 (*afwerken of afschuren deed hij met ouderwetse scheermessen*), C 40 (*oud scheermes voor afschrappen*), C 187, F 73a, H 115, K 241 (noemt 15b **schrappmes* en geeft bij 13e **schaowes*), K 274, K 275 (geeft bij 13f *bakkesmes* en noemt dit ook bij 15c met de toelichting: *het is een oude schaars*), K 307 (bij 13d **krapmes* of **schaors*), K 311 (bij 13e **schrappmes*, *'t geliënt van 'n aat schaoës*), K 312 (bij 15b **schrappmes*), L 286, N 141 en P 35a.

Voor een vergelijking van de functies van schrapmes en scheermes zij verder verwezen naar kaart 11—12 sub F.

14. Diverse

A

1. Gouge. — Materiaal hiervoor werd toevallig verkregen door opmerkingen van de zijde van de invullers. 2. Hetzelfde geldt voor de